

STRES KOT POSLEDICA NEPRAVILNEGA ZDRAVLJENJA VAROOZE

LOJZE KASTELIC

Utečeno žitje čebelje družine se odvija po več milijonletnem bioenergetskem kodeksu. Po tem kodeksu – stari čebelarji so govorili o duši panja – so od ure do ure natančno določena opravila vsake čebele posebej pa tudi cele družine. Potemtakem moramo pri čebelah upoštevati vrstni red vsakournih opravil, katerih motenje ali celo prekinitve lahko povzročijo nepredvidljive, včasih zelo hude posledice v nadaljnjem razvoju. Pri teh opravilih čebele ponavadi zmoti nenadna sprememba v utečenosti, ki nastane pod vplivom zunanega ali notranjega dejavnika. Družina doživi stres ali šok, ki v trenutku zruši ravnotežje naravnega razvoja v panju.

Največkrat povzroči stres pri čebeljih družinah sam čebelar, ki ob nepravem času in največkrat brez potrebe razburja čebele. Tu nas zanima predvsem stres in njegove posledice, ki nastanejo zaradi nepravilnega ali odvečnega zdravljenja čebel proti varji. Posledice so lahko neposredne ali posredne. Neposredne se kažejo pri gostiteljici pršice, posredne pa prek zalege pri naslednji generaciji čebel. Kako pa pride do stresa?

Največ pripravkov za zatiranje varooze se je vsaj do danes uporabljalo v obliki dimil. Z dimljenjem uničujemo zajedavca na odraslih čebelah, ki jih moramo zadimiti tako, da dim objame sleherno čebelo in kajpak vse zajedavce na njih. Da bi to čim bolj zanesljivo dosegli, proizvajalci priporočajo, nekateri pa v navodilih tudi predpisujejo, dimljenje pri zaprtem panju. Brez dvoma s takim načinom dimljenja uničimo več zajedavcev kot z dimljenjem pri odprtem panju. Pri tem pa – kot kaže – nihče ne upošteva posledic stresa, ki ga z dimljenjem povzročimo, zlasti tistih posrednih, ki nastanejo pri negi zalege. Žal tudi nimamo tovrstnih izsledkov znanstvenih raziskav, ker se, vsaj kolikor je meni znano, strokovnjaki s tem problemom še niso sistematično spoprijeli.

Če zadimimo čebele in panja predhodno ne zapremo, se čebele sicer razburijo in močno zašumijo, vendar se kmalu pomirijo. Že po nekaj minutah nadaljujejo s svojimi opravili, to pa pomeni, da bo njihov

nadaljnji razvoj potekal brez večjih posledic. Če pa zadimimo zaprt panj, prevzame čebele v njem prava panika. Prenehajo s svojimi rednimi opravili, to pa je zlasti škodljivo pri negi zalege. Žerke ostajajo nesorazmerno dolgo brez obiskov dojilj in s tem brez rednega obroka hrane. Jasno, da se iz tako podhranjenih žerk ne morejo izvaliti kakovostne, polnovredne čebele. Podobne so govedu, ki je odraslo iz teleta, ki je več dni ostalo brez krave in mleka.

Take čebele so predvsem neodporne proti virusnim in mikrobnim nalezljivim boleznim. Tako nam po čebeljakih hkrati z varoozo razsajajo še vse mogoče bolezni. Tako tiste, ki smo jih poznali že do sedaj, pa smo jih uspešno krotili, kakor tudi take, kakršnih še nismo zabeležili.

Brez škodljivih posledic zaradi stresa pa lahko čebele zdravimo pri zaprtem panju, ko je družina brez zalege, bodisi da je to roj ali pa smo čebele samo obrezmatičili, da bi jih temeljiteje očistili zajedavca. Zlasti slednje zadnje čase čedalje bolj priporočajo, saj so statistično že dokazali mnoge prednosti takega zdravljenja in ozdravljenja. Če namreč družine obrezmatičimo ob pravem času, tj. po kostanjevi paši, ko od njih ne pričakujemo več kakšnih posebnih donosov, bomo ubili več muh na en mah – čebele lahko zadimimo ali popršimo pri zaprtem panju brez bojazni, da jim bo stres ob takem postopanju škodil. Na ta način skoraj stoodstotno uničimo pršico z enim ali morda z dvema zdravljenjema, ki si lahko hitro sledita.

Odveč je tudi strah, da bi družine zaradi takega obrezmatičenja utrpeli posebno škodo. Tudi gospodarski učinek, če seveda v tem času ne zamedijo hoja, ne bo preveč prikrajšan. Nasprotno: z obrezmatičenjem ob pravem času in na pravi način, si gospodarski učinek močno povečamo. Zlasti še, če zdravljenje združimo z narejanjem rojev oziroma prašilčkov. Naj opišem, kako to napravimo najuspešneje.

Ko zamedijo kostanj ali kakšen dan prej, ko so čebele na višku razvoja in panji nabiti – mnogi med njimi celo sedajo na roj – odvzamemo vsem pridobitnim družinam matice. Slabe in ostarele lahko uničimo, z

dobrimi pa naredimo roje, rezervne družine ali prašilčke. Narejence začnemo takoj zdraviti proti varoozi, in sicer tako kot zdravimo običajno družine z zalego, tj. vsake 4 do 5 dni. Zdravimo tri do štirikrat z bolj majhnimi dozami in pri odprtih panjih. Kljub temu bo zdravljenje dokaj učinkovito, saj ostane pri narejencih bolj malo čebel.

Obrezmaticene družine pustimo pri miru, dokler se ne poleže večina zalege, kar traja približno tri tedne. Medtem si bo družina že vzredila matico, ki bo zelo kakovostna, saj se bo razvijala ob velikem izobilju kostenjeve paše. Deležna bo nege, kakršno lahko nudi obilje mladih čebel brez zalege. Mi pa si v tem času zlahka pridelamo nekaj maticnega mlečka, če drugega ne, vsaj tistega iz naravnih maticnikov. Poleg tega nam bodo obrezmaticene družine nanesele najmanj dvakrat toliko medu kot družine z matico pa tudi zaplate cvetnega prahu ob porajajoči se zalegi bodo strnjene. Odvzamemo jih, mladi matice pa pripravimo prostor za zaleganje v plodišču.

Zdraviti je najbolje tik preden začne mlada matica z zaleganjem. Kako in s čim bomo zdravili, je stvar naše presoje. Poudariti pa velja, da moramo biti zelo previdni, da pri tem ne povzročimo prevelikega stresa, kajti v nevarnosti bo matica, da jo čebele zaradi razburjenja ne stisnejo v klobčič. Tudi sicer se nam pri tem načinu tako ali drugače izgubi nekaj mladih matic, zato moramo imeti rezervo. Ta je lahko vzrejena doma ali kupljena drugod, lahko pa tudi vrnemo staro matico iz prašilčka. Mora pa biti oplojena, da začne takoj zalegati, sicer se bodo v obrezmaticenih družinah pojavile trotovke.

Ker vsakodnevno opažamo, da v borbi z varoozo kemija čedalje bolj odpoveduje, najbrž ne bo odveč oziroma vsaj ne prevelike zamere pri veterinarjih, če omenim, kako se nekateri čebelarji spoprijemajo z njo še na druge načine. Tu ne mislim na biološko zatiranje z izrezovanjem zalege, ki tudi daje dobre rezultate, niti na manj uspešno vročinsko terapijo, pač pa na še neraziskane, v tenčico skrivnosti zavite radiestezijske in bioenergetske vplive, katerih prisotnost je že dokazana, ne toliko pri čebelah kot pri samem zajedavcu varoi.

Že Rojina je v nekem članku predvojnega Slovenskega čebelarja pisal, kako ga je vnuk (ali nečak) vprašal, zakaj so čebele najbolj pridne v »tistih« dveh panjih. Tudi on je to že ugotovil, vendar odgovora ni vedel. Prav tako si tudi danes marsikateri čebelar ne zna razložiti, zakaj so čebele v nekaterih panjih vedno najbolj močne in najbolj zdrave, medtem ko mu v drugih, morda že sosednjih, nikakor ne uspevajo in jih bolezní nesorazmerno močno zdelavajo. Čebelarji z več čebelnjaki ali stojšči na različnih mestih pa opažamo in ugotavljamo, da nam na nekaterih mestih družine bolj propadajo kot na drugih. Pred nedavnim mi je razgledan čebelar pripovedoval, da sta mu po kostenjevi paši, ko je čebele prepeljal, dve najmočnejši in najbolj s čebelami nabiti družini v dobrem tednu skoraj popolnoma propadli, čeprav sta imeli ogromno zalege, ki je ostala brez nege. Ko jih je zadimil, je imel kaj videti: pod ulicami, v katerih so bile še čebele, se je nabralo za centimeter na debelo varoe. Seveda se je upravičeno spraševal, zakaj ravno ta dva panja, ne pa tudi ostali.

Očitno je, da sta se ta dva panja po prevozu znašla v izjemnih okoliščinah, kakrš-

ne ustvarjajo določeni vplivi radiestezijskega sevanja ali pa bioplazmičnega valovanja. Prav tako kot tudi nekateri panji po drugih čebelnjakih oziroma celi čebelnjaki na določenih mestih. Očitno je tudi, da to sevanje, oziroma valovanje na nekaterih mestih bolj privablja zajedavca kot na drugih ali pa je ta ali oni gostitelj manj odporen proti pršici. Prav tako je tudi določen človek bolj vabljev za stenice, ki ga od daleč zavohajo, medtem ko se soseda izognejo.

Če je temu tako, bi veljalo razmisliti, kako bi se take in podobne predpostavke

koristno uveljavile v praksi pri zatiranju varooze. Morda bi se take panje, kot sta opisana, dalo uporabiti kot nekakšna lovilca, v katerih bi intenzivneje kot v drugih panjih unčevali zajedavca.

Tako ali tako, v sili vrag še muhe lovi, pravi pregovor. Nič ne bo škodilo, če v svoji nemoči proti zajedavcu varoi poskusimo tudi na ta način zaježiti njegovo uničevalno pot v naše čebelnjake. Treba se je le otrestiti predsodkov, z bistrim opazovanjem spoznati njegove življenjske navade in poskusiti.

NAČIN ČEBELARJENJA IN RAZMNOŽEVANJE VAROE*

inž. LUDVIK KLUN

Deset let bo že, kar smo se slovenski čebelarji v svojih čebelnjakih prvič srečali z zahrbtnim in nevarnim zajedavcem varoo. V tem času smo dodobra spoznali, kako usodne posledice ima na čebeljo družino in na čebelarjenje. To dokazujejo tudi mnogi opusteli čebelnjaki, predvsem ob kmetijah na podeželju, kjer ostareli čebelarji zaman čakajo boljše čase, ko bodo njihove čebele spet obletavale sadno drevje in polja ob domačijah.

Dosedanji način boja z varoo je kakor boj z mlino na veter, saj domala nikdar ne moremo zanesljivo zagotoviti, da nam čebele ne bodo nenadoma oslabele. Enkrat odmrejo na enem koncu, drugič na drugem, pa pri naprednih in manj naprednih, velikih in malih, enkrat pri sosedu, drugič pri meni, čeprav imava oba enake podnebno-pašne razmere. Uporabljava celo enaka zdravila in na enak način. No, lani je bila razlika v dimljenju en teden, toda to še ne more biti razlog, da sem sam izgubil skoraj vse čebelje družine, njemu so vse ostale. Iz dneva v dan poslušamo tožbe čebelarjev in zaman čakamo čudežno zdravilo, ki bo rešilo čebele in nas te težke in moreče nadloge.

Tako stanje vzbuja med čebelarji malo-dušje in občutek nemoči pred varoo. In mi? Po bližnjici seveda. Le kdo bi danes ubiral neznane poti? Najlažja pot pa je dimljenje. Če je bilo v začetku invazije potrebno v jeseni dimiti enkrat ali dvakrat, smo kasneje, ko to ni bilo več dovolj, pač dimili večkrat. Po potrebi seveda!

Danes že v uradnem glasilu Apimondie »Apiakti« beremo, da je potrebno z enim

od »učinkovitejših« akaricidov dimiti spomladi, poleti in jeseni. Za močnejše napadene čebelje družine je potrebnih kar 14 do 16 dimljenj! Vendar nekaterim čebelarjem niti to ni dovolj in dimijo po 20-krat ali večkrat v sezoni.

Ob takem stopnjevanju uporabe akaricidov ne bo prav nič presenetljivo, če bomo ob naslednji desetletnici dohiteli izraelske čebelarje, ki dimijo 50-krat v sezoni, čeprav to utemeljujejo s celoletnim zaleganjem matic. Kako je v takih primerih z »žlahtnim darom narave«, pa je bolje molčati.

Vzpodbudno je, da je vedno več glasov, ki opozarjajo na pretirano uporabo akaricidov in na naravni način čebelarjenja. Čebele so v mnogih primerih same pokazale, da lahko kljubujejo zajedavcu tudi ob skromni uporabi akaricidov, v nekaterih primerih pa celo brez njih. Prav tu je treba iskati spodbudo za prilagoditev načina čebelarjenja glede na napadenost družine. Varoa ima na čebeljo družino prevelik vpliv, da bi lahko čebelarili tako kot v časih pred njo.

Poznam dolenskega čebelarja-kranjičarja, ki nikakor ni hotel opustiti svojih priljubljenih panjev. Tako so delali družbo sodobnim panjem. Ko je prišla varoa, so se sodobni panji kmalu izpraznili, iz kranjičev pa še danes izletavajo čebele in se obnavljajo brez posebne čebelarjeve pomoči. Osnovni protivaroozni ukrep je naravno rojenje. Ob rojenju namreč propadejo vse čebele, okužene z varoo, z zajedavci vred,

(Referat na posvetovanju
v Ljubljani leta 1989)